

A szabadidősport társadalmi jelentősége és az egyetemi hallgatók sportpreferenciái

**„Itt már mindent lehet kutatni?”
– fakadt ki állítólag a ma elismert sportgazdaságtan szakember (Dénes Ferenc) egyetemi doktori dolgozatának vázlatát megpillantva az egyik bíráló. Az írás „A sport közgazdasági kérdései” címet viselte. A kifakadás közel két évtizeddel ezelőtt érthető volt, hiszen a sport és tudomány asszociáció még ma sem mondható természetesenek.**

A sportfogyasztás klasszikus értelemben vett fogyasztás. A szabadidejében sportoló amatőr közgazdasági értelemben fogyasztó, keresletet támaszt különböző sporttevékenységekre, sporttermékekre, sportlétesítményekre, sporteszközökre. A piaci igényeket kielégítő vállalkozónak ismerni kell – mint minden más „jószág” esetében – a kereslet milyenségét, amely tudásra piackutatás segítségével tehet szert.

Más közelítésben a szabadidősport tartós és nem tartós fogyasztási cikknek, sőt tőkejószágnak is felfogható. Ezek a jellemző árutulajdonosságok fejezik ki a sport egészségmegőrző szerepét, amelynek kapcsolata a gazdasággal abban is kifejezésre jut, hogy ha egészségesebb a társadalom, akkor az egészségügyi kiadások csökkenhetnek, a társadalombiztosítás terhei mérséklődnek, nő a termelékenység, emelkedik a GDP, csökken a munkahelyi hiányzás.

A tudományos technikai forradalom fejlődésével a társadalmi szabadidő egyértelműen nő. Az Európai Unióban programok készülnek a dinamikus emelkedő szabadidő hatásainak vizsgálatára. A lakosság nincs felkészülve a többlet szabadidő felhasználására. Az időnek csak kisebb részét használják fel valóságos rekreációra, nagyobb részét inkább passzív szabadidős tevékenységekre fordítják. Gyökeresen új szabadidő-szerkezetre lenne szükség, amelynek középpontjában a minőség, a teljes testi és/vagy lelki rekreáció, feltöltődés áll.

Az úgynevezett civilizációs ártalmak (mozgásszegény életmód, stressz, környezeti ártalmak, helytelen táplálkozás, túlfogyasztás, depresszió stb.) és káros hatásaik legyőzésének egyik legegyszerűbb eszköze a szabadidősport, amely az egyéneknek, a társadalomnak és a vállalatoknak egyaránt hasznot hozhat.

MIÉRT HASZNOS AZ EGYÉNEK A SZABADIDŐSPORT?

Számos vizsgálat igazolja, hogy pozitív kapcsolat van az egészség és a sportolás között. A fizikai aktivitás az egészségmegtartáson keresztül csökkenti a felnőttkori szív- és érrendszeri megbetegedések kockáza-

tát. Rendszeres testedzéssel nő a tüdő befogadóképessége, erősödik a szív, javul a vérkeringés és nem utolsósorban, fejlődik az idegrendszer (Takács, 1979). A rendszeres mozgás növeli az izomerőt, a fizikai és szellemi munkavégző-képességet, az ügyességet, a gyorsaságot és az állóképességet. Segít az ideális testtömeg megőrzésében, javítja a testtartást.

Nemcsak a testünkre, de a lelkünkre is jótékony hatása van a mozgásnak. A latin közmondás szerint: „Mens sana in corpore sano!”, azaz „Ép testben ép lélek!”. A sport felszabadít, feltölt, pótolja a mindennapi felnőtt életből eltűnt játékos elemeket, erősíti az akaratot, javítja a jellemet. A sportban levezethető a felgyülemlett feszültség, feloldódik a stressz. A sport önfelelt kikapcsolódást nyújt, jó hangulatot, jó közérzetet teremt. A fiatalok lelki egészsége szempontjából mindezek mellett még azért is fontos a sport, mert amíg a csapatjátékok az együttműködésre, a szabályok betartására tanítanak, addig az egyéni

„A szabadidősportnak jelentős pozitív externális hatásai lehetnek. Ha sportolnak az emberek, egészségesebbek lesznek, így kisebb teher hárul az egészségügyre, a társadalombiztosításra. A gyógyításra fordított összegek mellett elkerülhető a betegség okozta jövedelem-kiesés, valamint a jó kondíció nagyobb termelékenységhez vezethet.”

sportok a döntéshozatal felelősségére (Pluhár – Pikó, 2003). Aszmann Anna és munkatársai (2000) szerint a fizikailag aktívabb gyerekek magabiztosabbak, elégedettebbek külsejükkel, könnyebben teremtenek kapcsolatokat, barátságokat, könnyebben beszélnek a problémájukról, kevésbé hajlamosak depresszióra, kevésbé nyomasztják őket az iskolai feladatok és a jövőperspektíváik is kedvezőbbek.

Ha közgazdaságilag próbáljuk az egyén számára bekövetkezett hasznosságot vizsgálni, akkor arra a következtetésre jutunk, hogy a sport-rekreáció tulajdonképpen a javak osztályozásánál használt mindhárom kategóriába besorolható, egyidejűleg mindháromként felfogható: 1. tartós fogyasztási cikként, 2. nem tartós fogyasztási cikként, 3. tőkejóságként (Nagy, 1996).

A sport-rekreáció, mint tartós fogyasztási cikk

Ha a sportolás célja az egészségmegőrzés, akkor a rekreáció egyfajta tartós fogyasztási cikként értel-

mezhető. A rendszeres sportolás ugyanis a jelenben és a jövőben egyaránt hozzájárul az egészség és a jó közérzet kialakulásához és megőrzéséhez, valamint a hosszú élethez.

A sport-rekreáció, mint nem tartós fogyasztási cikk

A sport természetesen nemcsak az egészségmegőrzést segíti elő, hanem élvezetet, izgalmat is nyújt. A rekreációnak ezen előnyei csupán a sportolás időtartamára korlátozódnak, vagyis a jószág elfogyasztásával a sportoló a tevékenység hasznosságát is elfogyasztja csakúgy, mint a nem tartós fogyasztási cikkek esetében.

A sport-rekreáció, mint tőkejóság

Azokat a sporttevékenységeket, amelyek alkalmasak a sportoló egészségének javítására, valamint megőrzésére, nemcsak tartós fogyasztási cikként, hanem tőkejóságként is felfoghatjuk. Ebben az esetben nem konkrétan az egészségre gyakorolt hatás jelenti a rekreáció hasznát, hanem az, hogy a jobb egészségi állapotban lévő ember nagyobb teljesítményre képes, megbízhatóbb munkaerőként jelenik meg a munkaerőpiacon, amely közvetve nagyobb jövedelmet eredményezhet. A jobb egészségi állapot további előnye, hogy csökkennek az egészségügyi kiadások. Ilyen értelemben a sport tehát egyfajta befektetés, amely a jövőben pénzben is kifejezhető hozamot vagy megtakarítást jelenthet.

MIÉRT HASZNOS A TÁRSADALOMNAK A SZABADIDŐSPORT?

A szabadidősportnak jelentős pozitív externális hatásai lehetnek. Ha sportolnak az emberek, egészségesebbek lesznek, így kisebb teher hárul az egészségügyre, a társadalombiztosításra. A gyógyításra fordított összegek mellett elkerülhető a betegség okozta jövedelem-kiesés, valamint a jó kondíció nagyobb termelékenységhez vezethet. Tehát az egészségi állapot javulása pénzben mérhető költségmegtakarítással vagy bevétel-növekedéssel jár. Adenauer német kancellár már 1956-ban megállapította: „a prevenció, azaz a sport- és rekreációs létesítmények építése ésszerűbb és olcsóbb, mint a kórházak sza-

porítása". A sportolás értelmes szabadidő-eltöltés, ahol le lehet vezetni a fölös energiákat. Ha ezeket nem a sportban „engedik ki” az emberek, annak a társadalom számára számos káros következménye lehet: deviáns viselkedési formák, vandalizmus, agresszív viselkedés, amelyeknek elkerülése a fiatalok körében még fontosabb. A szabadidősportban való részvétel növekedésével csökkenhet a bűnözés, a huliganizmus, így a rendfenntartás költségei is, és ezzel együtt javulhat a társadalom többségének a közérzete.

Az American National Institute of Health felmérése szerint 2000-ben az USA-ban az egyes betegségek éves ösztársadalmi költsége a következő volt: elhízás, túlsúly: 117 milliárd dollár; szívbetegségek: 183 milliárd dollár; cukorbetegség: 100 milliárd dollár; ízületi bántalmak: 65 milliárd dollár; lelki betegségek: 148 milliárd dollár. Kimutatták, hogy a sport csökkentheti az ilyen betegségek kialakulásának kockázatát (CDC, 2002). Azt is megállapították, hogy az összes elhalálozásnak és halált okozó betegségnek 16,6 százaléka fizikai inaktivitás miatt következik be (CDC, 2004).

Kanadában, Ontarióban számításokat végeztek arra, hogy milyen gazdasági hatásai vannak annak, ha az emberek többet mozognak (Staines – Prince – Oliver, 2003). Vizsgálták a következő mikroökonómiai változók közötti összefüggéseket: egészségügyi kiadások, halálozási és rokkantsági ráta, a gazdaság teljesítőképessége és a kormány fizikai aktivitásra fordított kiadásai. Az adatok 1995-re vonatkoznak. Ha a fizikailag aktívak aránya 25 százalékkal magasabb lett volna (33% helyett 58%), akkor a kormány egészségügyi kiadásra 778 millió dollárral költött volna kevesebbet, míg ezzel szemben csak 237 millió dollárral kellett volna többet költeni a nagyobb arányú fizikai aktivitás miatt. Körülbelül 6 százalékkal kisebb lett volna a halálozási és rokkantsági ráta és a gazdaság teljesítőképessége 0,25–1,5 százalékkal növekedett volna. Makroökonómiai hatások a következők: a mikroökonómiai hatások következménye, hogy nő a GDP, csökken a munkanélküliség, nő a termelékenység, kevesebb a munkahelyi hiányzás, a betegség és a munkahelyi baleset. Összegezve azt mutatták ki, hogy ha 1 dollárt áldoznak egy ember mozgására, akkor tíz éves időtávon 2–5 dollár a megtérülés.

MIÉRT HASZNOS A VÁLLALATOKNAK A SZABADIDŐSPORT?

A táppénzre, társadalombiztosításra fordított kiadások csökkennek, ha a dolgozók sportolnak, kevesebb a munkahelyi hiányzás, a betegség és a munkahelyi baleset, valamint az egészségesebbek nagyobb teljesítményre képesek. Minél szélesebb kör kapcsolódik be a sportolásba, annál kedvezőbb hatást gyakorolnak az érintett iparágakra, sportruházati cikkeket, sportszereket és sportfelszereléseket gyártó és forgalmazó vállalatokra, létesítményépítőkre, beruházókra és üzemeltetőkre, miközben új munkahelyek jönnek létre.

„A táppénzre, társadalombiztosításra fordított kiadások csökkennek, ha a dolgozók sportolnak, kevesebb a munkahelyi hiányzás, a betegség és a munkahelyi baleset, valamint az egészségesebbek nagyobb teljesítményre képesek.”

A turizmus egyre fontosabb része a szabadidő-sportoknak, ugyanakkor a külföldieket és azok pénzét is a térségbe vonzza. Véleményem szerint éppen ezért meg kellene teremteni a lehetőséget a sportban fantáziát látó vállalkozóknak, hogy bátran fektessenek a sportba. Ösztönzésül adókedvezményeket, kedvező hitelkonstrukciókat nyújthatna az állam. Laki László (1998) szerint az állam kezdeményezhetne, ösztönözhetne és részben, vagy egészben finanszírozhatna egy, a lakosság sportigényeit és lehetőségeit feltáró kutatást, amely a piaci szegmensekről használható információkat nyújt a vállalkozóknak.

Az előző felvetéshez kapcsolódóan, valóban nincs teljes képet mutató, a lakosság sportigényeit és lehetőségeit feltáró kutatás, de a lelkes „adatbányásznak” talán sikerül néhány szekunder forrásra bukkannia a magyar társadalom szabadidő-eltöltési és sportolási szokásairól (Medián 2000-es kutatása, GfK 2004-es kutatása, 2000-es KSH időmérleg-kutatás, Polányi 1998-as kutatása, Szonda Ipsos 2003-as kutatása). A magyar fiatalok sportolási szokásait Laki és Nyerges (1999), Polányi (1998), az Ifjúság 2000 kutatás és Pluhár – Keresztes – Píkó szerzőhármas (2003) vizsgálták, de kifejezetten a magyar egyetemisták szabadidősport-fogyasztásáról nincsenek adatok. Mindössze egy publikációt találtam az orvos-

tanhallgatókról (Pluhár – Keresztes – Pikó, 2003), ahol a rendszeres sportolás hatását vizsgálták a pszichoszociális egészségre, de ez egy szűk csoport nem túl széles körű vizsgálata volt.

A KUTATÁS CÉLJA

A kutatás célja a különböző egyetemek hallgatóinak szabadidősportok iránti keresletének felmérése és preferenciáik megismerése volt. A kutatást önkitöltős kérdőívvel (személyesen és internetes formában) végeztem. A budapesti egyetemek közül a mintába beválasztottam a Corvinus Egyetem közgazdászhallgatóit, az ELTE és a Károly Gáspár Református Egyetem jogászhallgatóit, az ELTE és a Károly Gáspár Egyetem bölcsészhallgatóit és a BMGE mérnök-hallgatóit, összesen 641 főt. Azért választottam ki a mérnök, a közgazdász, a bölcsész és a jogászhallgatókat, mert Magyarországon – az Oktatási Minisztérium statisztikái alapján – belőlük képeznek a legtöbbet. A kérdésezést 2004 februárjában és márciusában végeztem.

A KUTATÁS HIPOTÉZISEI

1. *A különböző egyetemeken tanuló hallgatók sport-hoz való viszonya eltérő: eltérő sportágakat kedvelnek, eltér a fizikai aktivitásuk mennyisége és indokai is.*

Ezeknek oka lehet a más beállítottság, a más személyiség. Hipotézisemet részben egy korábbi kutatásomra, illetőleg, a jogászhallgatókról olvasott cikkre alapoztam, (Baranyai, 1999), amely szerint a jogászhallgatókra jellemző a presztízs-fogyasztás és a hedonizmus. (Ugyanezt el tudom képzelni a közgazdászokról is, de a mérnökökről és a bölcsészekről nem. Ezek egyfajta sztereotípiák, amelyek a sportfogyasztásban is megmutatkozhatnak.)

2. *Az egyetemi hallgatók körében divatosnak tartott sportok és az általuk ténylegesen űzött sportok eltérnek egymástól.*

3. *A különböző sportágak iránt eltérő a férfiak és a nők kereslete, léteznek kifejezetten férfi sportok és női sportok.*

Ezt a nemek között meglévő számtalan különbség magyarázza. Hipotézisemet az is alátámasztja, hogy megjelenik külön a férfiaknak és csak nőknek szóló sportmagazin (Shape, Men's Fitness). Ezt erősítik Laki – Nyerges (1999) szerzőpáros kutatásai és Sebők (2003) eredményei is.

4. *Az anyagi helyzet befolyásolja a sportfogyasztást, a sportágválasztást és a sportolás mennyiségét.*

Az Ifjúság 2000 kutatásban is vannak erre utaló eredmények, az elit sportokat űzők a jövedelmi skála felső részén helyezkednek el. A KSH idómérleg-kutatása (2000), valamint Polányi (1998) kutatása is ezt igazolja.

5. *Egyre népszerűbbek az egyéni sportok, szemben a csapatsportokkal.*

Ezt állítja a Laki – Nyerges (1999) szerzőpáros is, valamint a Shape magazin tartalomelemzésével is erre a következtetésre jutottam.

6. *A személyiség szerepet játszik a szabadidő-sport-fogyasztásban.*

Számos publikációban olvashatjuk, hogy az extrovertált személyiség sportaktivitása nagyobb, mint az introvertálté. A TGI szabadidő-attitűd tipológiájában létezik – a számos személyiségtípus között – egy sportos aktív személyiség típus.

7. *Az értékorientáció szerepet játszik a szabadidő-sport-fogyasztásban.*

Erre Pluhár – Keresztes – Pikó (2003) szegedi középiskolások körében végzett kutatása jó példa.

Ismert, hogy a mérnökhallgatók „lelkes internetezők”, és számos tanulmányi levelezőlista működik a műszaki egyetemen, ami a többi egyetemről nem mondható el, ezért felülreprezentáltak a mintában a mérnökök, a megkérdezett 641 főből 312 (48,7%) mérnök. A másik három csoport a következő arányokban szerepel a mintában: 19% a bölcsész, 18,1% a közgazdász és 14,2% a jogászhallgató. Az Oktatási Minisztérium statisztikái alapján a mérnökök felül, a bölcsészek pedig alulreprezentáltak (10 százalékponttal), a másik két csoport pedig közelíti a valós arányokat. A megkérdezettek 61,8 százaléka férfi és 38,2 százaléka nő. A megkérdezettek 48,7 százaléka budapesti, ami várható volt, hiszen Budapesten tanuló egyetemi hallgatókat kérdeztem meg. Megyeszékhelyi lakos 13,4%, egyéb városi 25,1% és községi 12,8%. A kutatásban az állandó lakhely és a sportolás közötti összefüggések nem tekinthetők relevánsnak, mert a budapesti egyetemi hallgatók nagy valószínűséggel Budapesten sportolnak.

A vagyoni helyzetre utal a saját gépkocsi és lakástulajdon. A jogászhallgatók anyagi helyzete látszik a legjobbnak, a legnagyobb arányban rendelkeznek saját autóval és lakással. A mérnökhallgatók az átlagnál rosszabb helyzetben vannak.

SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGEK

A felsorolt 18 szabadidős tevékenység közül a mintában szereplők – minden csoportban – leggyakrabban passzív szabadidős tevékenységeket végeznek, zenét hallgatnak, tévéznek, (újságot) olvasnak, napi gyakorisággal, vagy legalábbis hetente többször. A sportolás – a mérnököket kivéve – a hetedik leggyakrabban végzett tevékenység (a mérnököknél a hatodik). Az egyetemi hallgatók kivétel nélkül alig látogatnak komolyzenei koncerteket, az operaházat, könnyűzenei koncerteket és sporteseményeket.

ÉRTÉKORIENTÁCIÓK

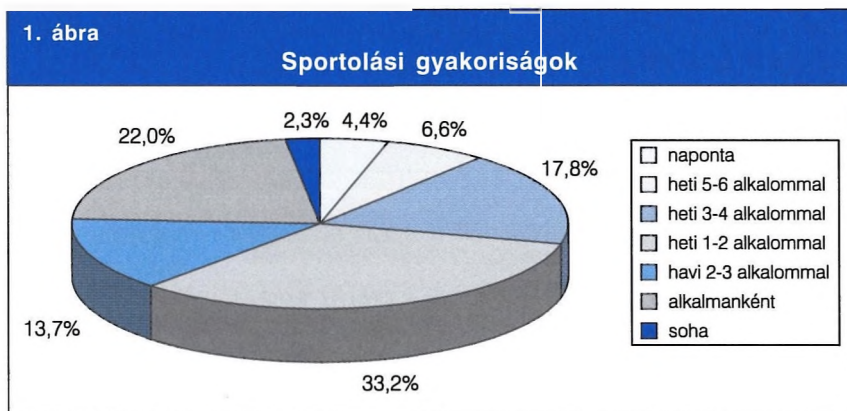
A felsorolt 14 érték közül a különböző szakos egyetemi hallgatóknak más-más érték a legfontosabb. A jogászoknak a család, a mérnököknek az egészség, a közgazdászoknak és a bölcsészeknek – valamint a teljes mintának – a barátság az első és legfontosabb érték. Minden hallgatónál a három legfontosabb érték között szerepel a barátság, a jogászok kivételével pedig az egészség is. A sportoláshoz kapcsolódó fittség nem tartozik a legfontosabbak közé, az értékek között közepes helyet foglal el. Valamennyi csoport – meglepő módon – a karriert, a pénzt és a társadalmi elismerést tartja a legkevésbé fontosnak, bár ezek is 5 körüli átlagértékeket kaptak a hétfokozatú skálán. Mind a karrier, mind a pénz a bölcsészhallgatóknak a legkevésbé fontos és a közgazdászhallgatóknak a leginkább fontos a négy csoportot összehasonlítva.

Pluhár – Keresztes – Pikó (2003) szegedi középiskolások körében végzett kutatása arra hívja fel a figyelmet, hogy szignifikáns összefüggés található a fizikai aktivitás és az egészség, a becsületesség, a barátság, a lelki béke és a család, mint nemmateriális belső értékek között. Az egyetemi hallgatók között végzett kutatásom ezt nem igazolta. A szerzők szerint azok a fiatalok, akik rendszeresen vagy akár alkalmanként sportolnak, fontosabbnak tartják a fent említett értékeket, mint a nem sportolók. Erre alapoztam azt a hipotézisemet, hogy az értékorientáció szerepet játszik a szabadidősport-fogyasztásban. Az elvégzett független mintás t próbák, varianciaanalízisek, korreláció- és regressziószámítások

után állíthatom, hogy a szabadidősport-fogyasztás mennyisége és az értékorientáció között az egyetemi hallgatóknál – a fittség kivételével – nincs szignifikáns összefüggés.

SPORTOLÁSI SZOKÁSOK

Összegezve elmondható, hogy az egyetemi hallgató homo gimnici, azaz sportoló ember, hiszen 61,9% minimum heti 1–2 alkalommal sportol, 75,7% pedig minimum havi 2–3 alkalommal, míg 28,7% az ideális, heti minimum 3–4 alkalommal végez testmozgást.

Hipotézisem szerint a különböző egyetemeken tanuló hallgatók fizikai aktivitása eltérő. Ennek igazolására varianciaanalízist végeztem. A variancia-homogenitás fennállása mellett az ANOVA értéke azt mutatta, hogy a csoportok között van különbség, a különböző egyetemeken tanuló hallgatók sportolásának mennyisége eltér. A legaktívabbak a közgazdászhallgatók, a lepasszívabbak pedig a bölcsészhallgatók. (1. táblázat)

Az elvégzett keresztábla és varianciaanalízis vizsgálatok alapján nem lehetett kapcsolatot kimutatni az anyagi helyzet és a sportolás mennyisége között, tehát el kellett vetnem azt a hipotézisemet, hogy az anyagi helyzet befolyásolja a sportolás mennyiségét. Nem differenciálja az állandó lakhely sem a sportolási gyakoriságát, de a nem és kor sem.

A további elemzéseket a teljes minta 75,7 százalékára végeztem el, azaz 485 főre, akik rendszeresen (minimum havi 2–3 alkalommal) sportolnak.

A sportolás okai, motivációi

A rendszeresen sportolók fő indoknak a kikapcsolódást-szórakozást jelölték meg (72,3%). Az egészség (68,6%) és fittség (66,9%) a másik két fontos motivá-

1. táblázat

Sportolási gyakoriságok

A sportolás gyakorisága	A teljes mintában	Jogászok	Mérnökök	Közgazdászok	Bölcsészek
Naponta (1)	4,40%	5,50%	4,50%	5,20%	2,50%
Heti 5-6 alkalommal (2)	6,60%	11,00%	5,40%	6,90%	5,70%
Heti 3-4 alkalommal (3)	17,80%	19,80%	15,70%	21,60%	18,00%
Heti 1-2 alkalommal (4)	33,20%	30,80%	35,60%	37,90%	24,60%
Havi 2-3 alkalommal (5)	13,70%	14,30%	14,10%	11,20%	14,80%
ÖSSZESEN RENDSZERESEN SPORTOL***	75,70%	81,30%	75,30%	82,80%	65,50%
Alkalmanként (6)	22,00%	16,50%	21,50%	17,20%	32,00%
Soha (7)	2,30%	2,20%	3,20%	0,00%	2,50%
Átlag	4,21	3,96	4,27	3,95	4,49
Szórás	1,42	1,47	1,42	1,33	1,43
Módusz	4	4	4	4	6

***A továbbiakban a sportolás indokait, motivációit, az űzött sportágakat, azok választásának okát és a sportra költött havi összegeket csak náluk vizsgáltam.

ló tényező. 50% felett említették a sport élvezetes voltát (59,9%).

Keresztábra-elemzés kapcsolatra utal a különböző egyetemeken hallgatói és az alábbi öt tényező között: 1. szép, formás test; 2. a barátokkal való együttlét; 3. a kikapcsolódás-szórakozás; 4. a kihívás; 5. az élvezet. A gyakoriságok közötti további vizsgálódásaim után azonban úgy véltem, ezek a kapcsolatok adódhatnak a nemek közötti eltérésekből is. A vizsgálatok a különböző egyetemeken női hallgatói motivációi között nem mutattak eltérést, a férfiakkal azonban mérhető különbségeket találtam. A kikapcsolódás-szórakozás és az élvezet, mint motiváló tényezők szignifikáns eltérést mutatnak, mindkettő a mérnökhallgatóknak a legfonto-

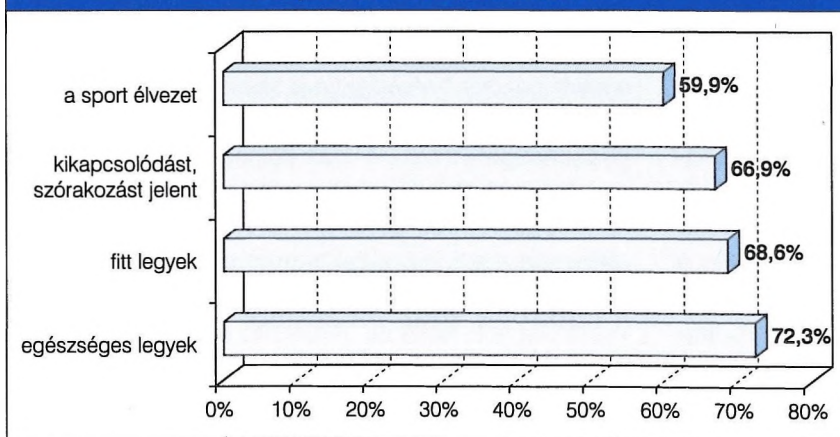
sabbak, a kikapcsolódás-szórakozás a bölcsészeknek, az élvezet viszont a jogászoknak a legkevésbé fontos. Ezekon kívül a férfi jogáshallgatóknak az átlagnál fontosabb az egészség és a versenyzés. Így azt a hipotézisemet, hogy a különböző egyetemeken tanuló egyetemisták fizikai aktivitásának indokai eltéréseket mutatnak pontosítanom kell azzal, hogy a férfihallgatók fizikai aktivitásának indokai között találunk jelentős eltéréseket.

A sportágak iránti kereslet

Az egyes egyetemi hallgató csoportoknál kis eltérésekkel a táblázatban felsorolt sportok szerepelnek, csak más sorrendben, és minden csoportnál néhány egyéb is: a jogászoknak az atlétika (tradicionális), a mérnököknél a kosárlabda (tradicionális), a közgazdászhallgatóknál a floorball (modern), a bölcsész-hallgatóknál a tánc (modern) és a jóga (modern). Ha az összes említett sportot vizsgálom, akkor a leggyakrabban végzeteket találok csak más sorrendben: 1. úszás, 2. futás, kocogás, 3. kerékpározás, 4. foci, 5. testépítés, kondicionálás, 6. aerobic. Ebből az következik, hogy nagyon sokan úsznak, futnak és kerékpároznak „második vagy harmadik” sportként. Átlagosan 2,15 féle sportot űznek a rendszeresen sportolók. (2. táblázat)

2. ábra

A sportolás okai, motivációi

2. táblázat

A leggyakrabban űzött sportok

	Leggyakrabban űzött sportok	Hagyományosság	Melyik nemre jellemző?
1.	aerobic	modern	női
	13,50%		
	foci	tradicionális	férfi
	13,50%		
2.	testépítés, kondizás	modern	férfi
	11,00%		
3.	úszás	tradicionális	női/férfi
	10,10%		
4.	futás, kocogás	tradicionális	női/férfi
	8,50%		
5.	kerékpározás	tradicionális	férfi/női
	7,20%		
6.	torna, gimnasztika	tradicionális	női
	5,80%		
7.	küzdősportok	modern	férfi
	5,60%		

A megkérdezettek közül 6% síel, 4,6% fallabdázik, 4,1% teniszeznek, 2,5% mászik falat, 2,1% lovagol, 1,9% görkorcsolyázik és 1,5% jógázik, valamint mászik sziklát. A jóga a bölcsészek között a legnépszerűbb, a sí, a sziklamászás és a görkorcsolyázás a jogászok között, a lovaglás a közgazdász-hallgatóknál, amíg a falmászás, a tenisz és a fallabda a mérnökhallgatók kedvelt szórakozása.

Összegezve a modern sportok keresletének eredményeit: a sportújdonságokra legfogékonyabbak a mérnökhallgatók (30,8%), őket követik a jogászok (24,4%), majd a közgazdászok (19,1%) és a sort a bölcsészek (19,0%) zárják. Megállapítható tehát, hogy az új, divatos sportok iránt már jelentkeznek kereslet, és további növekedésre lehet számítani.

A nem befolyásoló szerepe a sportágak iránti keresletre bizonyítható, tehát a hipotézis megerősítést nyert. Női sportágnak bizonyult az aerobic és a torna, férfi sportágnak pedig a foci, a kondi, a küzdősportok, a fallabda és a tenisz, a falmászás és a floorball. A kerékpár, az úszás és a futás „vegyesek”. A kerékpárnál férfi dominanciával, a futás és az úszás esetén pedig nőivel kell számolni. A nők közül 47,1% aerobicozik, (36% leggyakrabban ezt a sport-

ágot választja)¹, 31,6 százalék úszik (13,1%), 29,9% (9,7%), 21,8% tornászik (14,3%) és 17,8% kerékpározik (6,%). A férfiak közül 29,9% focizik (20,8%), 26% kondizik (15,3%), 22,1% úszik (8,4%), 21,8% kerékpározik (7,8%) és 18,5% fut (7,8%).

Azt a hipotézist, hogy az anyagi helyzet befolyásolja a sportágválasztást, megerősíti az az eredmény, amely szerint: az elit sportokat nagyobb arányban választják a jobb anyagi helyzetben lévők. Amíg például a teljes mintában a síelők aránya 6%, addig az autóval rendelkezők 17,2 százaléka és a lakással rendelkezők 9,4 százaléka síel, vagy amíg a teljes mintából 4,1% teniszeznek, az autóval rendelkezők közül 5,2%, a lakással rendelkezők közül pedig 7,1%.

A fallabdánál ugyanebben a sorrendben az arányok: 4,6%, 12,1% és 4,7%.

A labdarúgás kivételével az állapítható meg, hogy a szabadidősport individualizálódik, eltűnnek a csapatsportok, és az egyéni sportok uralkodnak a legkedveltebb sportlisták első helyeit. A focit és egyéb, letűnőben lévő (röplabda, kézilabda, kosárlabda) vagy éppen most terjedő (floorball) csapatsportokat jellemzően a férfiak említik.

Az adott sportág választásának indokai

Az adott sport választásának fő okai a rendszeresen sportoló megkérdezettek körében: 1. közelben van (53,7%), 2. egyedül is lehet űzni (41,5%), 3. a barátok társasága (40,9%), 4. nem kell hozzá extra felszerelés (31,2%), 5. tehetség, adottság megléte (29,5%). A vizsgált egyetemi hallgatói csoportok között nincs eltérés, mert valamennyi csoport a felsorolt öt tényezőt említette első helyen. Mindenki a közelséget vélte a legfontosabbnak. (3. ábra)

Az elemzések kapcsolatokat mutatnak a különböző egyetemeken tanulók és a sportválasztás indokai között. A barátok társasága a mérnököknek a legfontosabb, a jogászoknak a legkevésbé fontos, hogy ne kelljen extra felszerelés, az a bölcsészeknek a legfont-

1 A sportágak utáni zárójelben százalékok a továbbiakban is azt jelzik, hogy a megkérdezett férfiak és nők hány százaléka űzi az adott sportágot a leggyakrabban.

tosabb és a mérnököknek a legkevésbé. Az újdonság a közgazdász-hallgatóknak a legfontosabb. Az átlagnál fontosabb a mérnököknek is az újdonság, a bölcsészeknek viszont egyáltalán nem fontos.

Kapcsolat állapítható meg a nem és néhány vizsgált tényező között is. A férfiaknak sokkal fontosabb motiváció a barátaik, évfolyamtársaik társasága, mint a nőknek, valamint az, hogy mihez van tehetségük, adottságuk. A nőknek pedig az fontos, hogy ne kelljen extra felszerelés a sportoláshoz és hogy egyedül is lehessen csinálni.

A szabadidősportra való költés

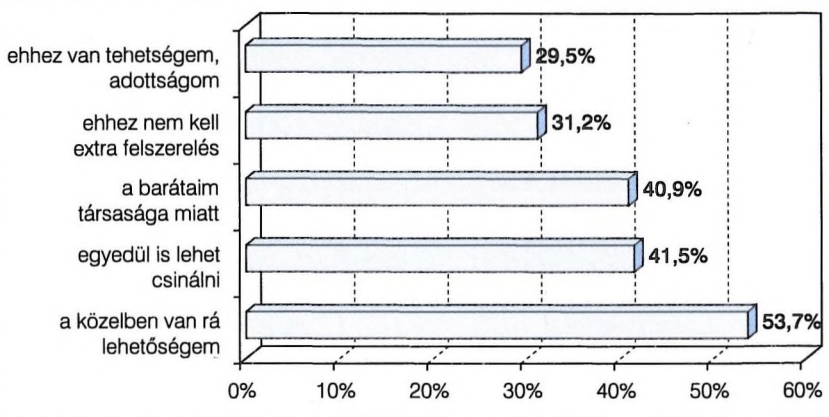
A rendszeresen sportolók 30 százaléka nem költ a szabadidősportra, ebből következően otthon vagy a szabadban mozog. A megkérdezettek közül 21% 1000–3000 forint közötti összeget költ havonta, 18,8% 1000 forint alatti összeget, és ugyanennyien vannak azok is, akik 3000–5000 forintot adnak ki, és 5000 forint felett 11,2% költ. Az elvégzett varianciaanalízis szerint nincs szignifikáns különbség a különböző egyetemeken tanulók között. A jogászok az átlagosnál valamivel többet költenek ugyan sportra, de ez abból adódhat, hogy az egyetemi hallgatók között a legjobb anyagai helyzetben vannak. *Egyértelműen kimutatható, hogy azok, akik rendelkeznek saját autóval vagy lakással, többet költenek (többet is költhetnek) sportolásra.* (4. ábra)

A személyiség szerepe a sportolásban

A személyiség szerepe a szabadidősport-fogyasztásban kimutatható. Aki társaságkedvelő, többet

3. ábra

Adott sportág választásának indokai

sportol. Ez azért érdekes, mert éppen a sport individualizálódásának folyamata megy végbe, eltűnnek a csapatsportok és az egyéni sportok válnak kedvelté. A többet sportolók jellemzői: nyíltak, modern felfogásúak, kockázatvállalók, divatkövetők és magabiztosak.

A KUTATÁS MARKETINGSZEMPONTBÓL FONTOS MEGÁLLAPÍTÁSAI

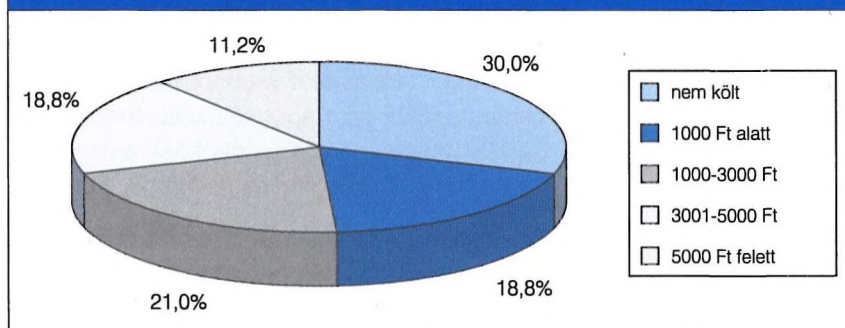
A különböző szabadidősportok iránt van és várható kereslet, hiszen a válaszadók háromnegyede rendszeres sportolónak minősíthető. Ez a kereslet mennyiségben és minőségben is kielégíthető és kielégítésre vár.

A válaszadók szerint a *legfontosabb szempont a sportválasztásnál a közelség.* A létesítmény építetőknek és üzemeltetőknek ezt mindenképpen szem előtt kell tartaniuk. Érdeemes figyelniük arra, hogy melyik egyetem „20 perces vonzáskörzetébe” mit telepítsenek. A műszaki egyetemek közelében nem érdemes aerobic-stúdiókat üzemeltetni, a jogi, közgazdasági és bölcsészettudományi egyetemek közelében viszont annál inkább, hiszen mindhárom egyetem női hallgatói között ez a leggyakoribb sport.

Kihívás lehet a működő aerobic-stúdióknak, fitness-kluboknak, hogy fenntartsák a sport kiemelkedő népszerűségét, és főleg hogy megtartsák meglévő „vevőkörüket” és emellett újakat is szerezzek.

4. ábra

Szabadidősportra való költés havonta

nek. Ezt csak folyamatos megújulással lehet elérni. A megújulás lehetősége maximálisan adott, gondot jelent azonban az, hogy az egyetemi hallgatók nem ismerik az új alfajokat, és ezért nem is keresik. Meg kellene velük ismertetni a ramp-et, a power-bumbell-t, a slide-ot, a spinning-et, a thai-aerobic-ot és a stretching-et. Hiszen aki már hallott felőlük, azok nagy százalékban kipróbálnák az újdonságokat.

„A jövőben az egyetemi hallgatók körében megfelelő ösztönzés esetén a következő sportágakban érhető el a részvétel növekedése (a válaszadók ezeket a sportokat próbálnák ki nagy százalékban): búvárkodás, rafting, fallabda, íjászat, falmászás, golf, lovaglás, sziklamászás és sí. A fallabda tűnik a legrelevánsabb jövőbeli 'kedvencnek'.”

A különböző egyetemek hallgatóinak kereslet-eltéréseit elemezve a jógát és a táncot a bölcsészeknél érdemes ösztönözni, és a közelükben látszik érdekesnek ezekkel leginkább települni. Ha viszont újdonságokról van szó, semmiképpen sem rájuk kell számítani, hanem a mérnök- és jogászhallgatókra, ugyanis ez a két csoport fogad el legnagyobb arányban új, divatos sportokat (sziklamászás, falmászás, görkorcsolya, tenisz stb.). Ugyancsak a mérnök és a jogászhallgatók a küzdősportok nagy fogyasztói. A fallabdát jelenleg a mérnökhallgatók kedvelik leginkább, de a közgazdászok közül próbálnák ki a jövőben a legtöbben.

A jövőben az egyetemi hallgatók körében megfelelő ösztönzés esetén a következő sportágakban érhető el a részvétel növekedése (a válaszadók ezeket a sportokat próbálnák ki nagy százalékban): búvárkodás, rafting, fallabda, íjászat, falmászás, golf, lovaglás, sziklamászás és sí. A fallabda tűnik a legrelevánsabb jövőbeli „kedvencnek”.

A búvárkodás és a rafting túl extrém sportok, nyári időszakosak, és extra felszereléseket igényelnek, de a közgazdászhallgatóknál érdemes lenne egy-egy lehetőséget meghirdetni, közöttük ugyanis kimagasló azok aránya, akik kipróbálnák ezeket a sportokat.

Több fallabda-terem nyitása, vagy a meglévők (Budapesten van jónéhány) fejlesztése is ésszerűnek lát-

szik, mert ez a sport egyáltalán nem extrém, nincs évszakhoz kötve, a válaszadók ezt tartják a legdivatosabb sportnak, és sokan kipróbálnák, amiből pedig arra lehet következtetni, hogy növekedni fog a kereslet. A sportszergyártóknak is fel kellene figyelni a tendenciákra, hiszen valószínű, hogy a fallabda-ütők és labdák kereslete is növekedni fog.

Jó marketinglehetőség ismerhető fel az íjászat és a lovaglás összekapcsolásában, amelyet mint ősi magyar hagyományok újjáélesztését a XXI. században ideával el lehetne adni. Ezzel utazásszervezőknek, utazási irodáknak kellene foglalkozni, ezen a ponton nagyon jól összekapcsolható a szabadidősport és a turizmus. A válaszadók szerint lenne rá kereslet.

A fallabda mellett a falmászás lehet még olyan új sport, amelynek gyors fejlődésével számolni lehet. A kalandvagyó sziklamászók edzhetnek a falmászással, de a kevesebb veszélyre vágyóknak is kiváló erőnlétet adhat. A fő célcsoport a mérnök- és jogászhallgatók köre lehet.

A síelés már jelenleg is a legnépszerűbb modern elit sport, mind a négy csoport körében, és ez a népszerűség csak növekszik, hiszen mindenhol nagy százalékban akadtak új kipróbálók. A sífelszerelések, síutak szervezői mind a négy csoportot közelíthetik ajánlataikkal.

Divatosnak a következő sportokat tartják az egyetemi hallgatók: fallabda, falmászás, búvárkodás, rafting, kondi, sí, aerobic, tenisz, sziklamászás és golf. Ezek népszerűsítésében fel lehet és fel is kell használni a „divatos” elemet.

„A fallabda mellett a falmászás lehet még olyan új sport, amelynek gyors fejlődésével számolni lehet. A kalandvagyó sziklamászók edzhetnek a falmászással, de a kevesebb veszélyre vágyóknak is kiváló erőnlétet adhat. A fő célcsoport a mérnök- és jogászhallgatók köre lehet.”

A legtöbben a sportok közül az úszást, a futást, a kerékpározást, a focit, a kondicionálást és az aerobicot kedvelik. Ezek olyan sportágak, amelyek nem igényelnek extra felszerelést. A marketing feladata mégis az, hogy igényt teremtsen különféle

úszódresszekre, futócipőkre, kerékpárokra, kondi és aerobic ruházatra. A létesítmény menedzsmentnek is lehet feladata, uszodák, futópályák, kerékpárutak, focipályák, konditermek és fitness-centerek létrehozásával, illetve megfelelő üzemeltetésével.

Véleményem szerint mindenképpen hasznos lenne a kanadai és amerikai felmérésekhez hasonlóan Magyarországon is – a közgazdaságtudomány módszereit és eszköztárát felhasználva – számszerűsíteni a szabadidősport hatásait, hogy világos képet kapassunk a nemzetgazdaságban betöltött szerepéről. Hogy azokat, akik nem hisznek ennek a fontosságában, adatokkal lehessen meggyőzni arról, hogy a magyar kormány egészségügyi kiadásai, a halálozási és rokkantsági ráta, a munkanélküliség, a munkahelyi hiányzások, betegségek és balesetek mennyivel csökkennének és a gazdaság teljesítőképessége, az ország GDP-je és termelékenysége pedig mennyivel nőne annak következtében, hogy több a fizikailag aktívák száma. Ilyen adatok birtokában talán mind az állam, mind az üzleti szféra többet szánna a szabadidősportra, hiszen belátnák ennek az eredményekre gyakorolt kedvező hatását. A társadalom minden tagjának is be kell látnia a sportolás szükségességét, a szabadidő ésszerű felhasználását saját egészsége érdekében.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ASZMANN ANNA (2000): Fiatalok egészségi állapota és egészségmagatartása. Országos Tisztifőorvosi Hivatal, Budapest

BARANYI KATALIN (1999): Jogász hallgatók életmódja és karrierépítési stratégiái. *Educatio*, VIII. évf. 1. szám 181–189. old.

FÁBRI ISTVÁN (2002): A sport, mint a fiatal korosztályok életmódjának meghatározó eleme. In: *Ifjúság 2000. Tanulmányok 1.* (szerk.: Szabó Andrea, Bauer Béla, Laki László), Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest

FALUSSY BÉLA – HARCSA ISTVÁN (2000): Időfelhasználás 1986 és 1999 őszén. KSH, Budapest

LAKI LÁSZLÓ (1998): Kisvállalkozások a szabadidősportban. *Kalokagathia*, XXXVI. évf. 1. szám 7–26. old.

LAKI LÁSZLÓ – NYERGES MIHÁLY (1999): A budapesti és a falusi fiatalok sportolása. *Sporttudomány*, 1999/3. 3–11. old.

NAGY PÉTER (1996): A sport és a rekreáció közgazdaságtana. Oktatási segédanyag, BKE

POLÁNYI GÁBOR (1998): A sportolás és a testmozgás társadalmi összefüggései. In: *Társadalmi ténykép* (szerk.: Szívós Péter – Tóth István György). TÁRKI, Budapest

PLUHÁR ZSUZSANNA – PIKÓ BETTINA (2003): A sport előfordulása és esetleges protektív hatása fiatalok körében. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 2003/1. 26–29. old.

PLUHÁR ZSUZSANNA – KERESZTES NOÉMI – PIKÓ BETTINA (2003): „Ép testben ép lélek”. Középiskolások értékrendje fizikai aktivitásuk tükrében. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 2003/2. 29–33. old.

SEBŐK CSILLA (2003): A fiatalok sportolási szokásai, illetve ennek hatásai az egészséget befolyásoló tényezőkre. Kézirat. Budapest

TAKÁCS FERENC (1979): *Ép testben....* Móra Könyvkiadó, Budapest

VENCZEL TÍMEA (2000): Ki- és bekapcsolódás. In: HVG Szabadidő melléklete, 2000/12. 69–73. old. – Median (2000)

Előzetes adatok. A sportolási szokások Magyarországon 2003-ban c. vizsgálatból. Szonda Ipsos, 2003. június

Actual Causes of Death in the United States, 2000: http://www.cdc.gov/nccdphp/factsheets/death_causes2000_access.htm, 2004. áprilisi tartalommal

Munkára sokkal több energia megy, mint magánéletre. Passzívak a magyarok szabadidejükben:

www.gfk.hu/sajtokoz/fr6.htm, 2004. januári tartalommal

Physical Activity Fundamental to Preventing Disease. U.S. Department of Health and Human Services Office of the Assistant Secretary for Planning and Evaluation. June 20, 2002: www.cdc.gov/healthyplaces/articles.htm, 2004. áprilisi tartalommal

Statisztikai tájékoztató. Felsőoktatás 2002/2003: www.om.hu/letolt/felsoo/stst, 2004. februári tartalommal

TGI-NRC Visitor Lifestyle Research 2001: www.ok/tanulmanyok/TGI/VLR2001, 2004. februári tartalommal

The Economic Impact of Physical Activity in Ontario. Dr. Nicholas Staines, Isolde Prince and David Oliver: www.line.ca/lin/recource/html/econom.htm, 2003. decemberi tartalommal

Szabó Ágnes
okleveles közgazdász